

Život Gustáva Husáka bol ako dobrodružný román

- CZ24 News | 10. ledna 2023

SLOVENSKO/ČESKO: Od narodenia dlhoročného komunistického politika, bývalého prezidenta Československej socialistickej republiky a generálneho tajomníka ÚV KSČ Gustáva Husáka uplynulo 110 rokov. Väčšina pamätníkov si pri jeho mene predstaví starého pána v okuliaroch, pozerajúceho sa zo všadeprítomného portréту posledného komunistického prezidenta.

Jeho život by však mohol byť námetom na rozsiahly dobrodružný román o vrcholoch a pádoch, úspechoch aj zlyhaniach inteligentného, ambiciózneho a odvážneho človeka s vodcovskými schopnosťami.

Bol by to román o nekompromisnom pragmatickom politikovi, povstalcovi, nezlomnom politickom väzňovi, obdivovanom hrdinovi a reformátorovi aj zatracovanom normalizátorovi. Životný príbeh jedného z najvýraznejších politikov v slovenskej histórii by postačoval na niekoľko iných životov.

Z vlády do väzenia

Gustáv Husák sa narodil 10. januára 1913 v bratislavskej Dúbravke do roľníckej rodiny. Matka mu zomrela už v roku 1914 a otec musel narukovať do 1. svetovej vojny, odkiaľ sa vrátil ako invalid. Znovu sa oženil a v skromných podmienkach živil rodinu, ktorá sa rozrástla na deväť členov. Gustáv bol výborným žiakom, čo určilo jeho budúcnosť.

Patril ku generácii synov roľníkov, ktorá napriek úcte k rodičom chcela najmä vzdelaním zmeniť svoj život. Už ako 16-ročný gymnazista vstúpil do Komunistického zväzu mládeže a v roku 1933 už ako študent právnickej fakulty do Komunistickej strany Československa. Jeho pevné komunistické presvedčenie má pravdepodobne korene práve v pomeroch, v ktorých vyrastal.

Fotografia z povojnových čias. (Foto: archív)

Počas 2. svetovej vojny bol Husák odporcom režimu prvého slovenského štátu, hoci v zachovanej korešpondencii medzi ním a moskovským vedením KSČ uznáva stabilitu, výborné zásobovanie a relatívne vysokú životnú úroveň na Slovensku v tom čase.

Už ako 27-ročný sa stal politickým väzňom v Ilave. Ako člen hnutia odporu sa aktívne zúčastnil v SNP, zastával pozície podpredsedu povstaleckej SNR, poverenca vnútra a podpredsedu KSČ. Z obklúčených povstaleckých území ledva unikol gestapu.

V prvých parlamentných voľbách po vojne v máji 1946 zvíťazili v Česku komunisti, na Slovensku Demokratická strana. Všetky rozhodnutia SNR však podliehali schváleniu československej vlády. Na Slovensku vládla vláda povereníkov, Husák sa stal jej predsedom a bez rešpektu k ústave postupne preberal moc, keď nátlakovými akciami vytlačal z funkcií nekomunistických povereníkov.

PO KOMUNISTICKOM PREVRATE V ROKU 1948 BOL HUSÁK SPOČIATKU POLITICKY ÚSPEŠNÝ, NO V STRANE MAL AJ VELA NEPRIATELOV.

Už v roku 1950 ho zastihli stranícke čistky. Spolu s Vladimírom Clementisom, Ladislavom Novomeským a ďalšími bol vo vedení strany obvinený z tzv. buržoázneho nacionalizmu. Vykonštruované politické procesy v réžii sovietskych poradcov za výdatnej pomoci českých šovinistov vo vedení strany mali za cieľ upevniť a verejne demonštrovať moc komunistov lojálnych Moskve.

Tresty smrti a dlhoročného väzenia dopadali aj na zaslúžilých komunistov a bojovníkov proti fašizmu. Tu sa preukázala výnimočná odvaha, statočnosť a psychická odolnosť Gustáva Husáka, ktorý na rozdiel od mnohých iných obvineniam nepodľahol.

Aj keď prešiel všetkými možnými väzenskými trestami, odmietal sa priznať k protištátnemu sprisahaniu. Husáka mučili, bili ho po bruchu a pätách, nedovolili mu spať, čítať ani fajčiť. Rok a pol ho držali na holej studenej dlažbe v temnici, viac ako šesť rokov na samotke v prísnej izolácii, bez návštev, listov a informácií, ale ani tak ho nezlomili.

V roku 1973 na Kube s Fidelom Castrom. (Foto: archív)

Stúpajúca politická hviezda

Keďže hrdinsky odolával, zachránil život nielen sebe, ale aj mnohým ďalším, pretože proces preložili až na rok 1954, keď sa už za tieto obvinenia nevešalo – dôvodom bolo politické oteplenie po smrti Stalina a Gottwalda.

Pri procese pôsobil Husák napriek hrozbám a urážkam zo strany súdu dôstojne ako právnik vedomý si situácie, pokojne a vecne argumentoval. Na mnohých zapôsobil ako morálna autorita, keď hrdo rozprával o povstaní aj za padlých kamarátov a vstupoval do svedomia tým, ktorí sa o oslobodenie nepričinili.

Politická špička sa neodvážila pozrieť mu do očí a proces sledovala z balkóna schovaná za plentou. Husák ako schopný právnik spochybňoval obvinenia a kým sa iní pod tlakom poslušne priznávali, on vytrvalo bojoval za svoju pravdu, čím aj im zachraňoval životy. Ako jediný vinu nikdy nepriznal, no aj tak bol odsúdený na doživotie.

V roku 1960 bol Husák po rozsiahlej amnestii prezidenta Novotného prepustený a v roku 1963 bol v plnej miere rehabilitovaný. Počas 60. rokov sa stal jednou z hlavných osobností reformného prúdu v KSČ a získal ideálne predpoklady stať sa politickým vodcom Slovenska. Bol morálnou autoritou, najvzdelanejším politikom svojej doby a výnimočným rečníkom s mimoriadnym rozhľadom.

PRINIESLI POPULARITU NAJMÄ MEDZI MLÁDEŽOU.

Ako prezident ČSSR v roku 1978 pri otvorení trasy A pražského metra. (Foto: archív)

Zatieňoval všetkých vrátane Alexandra Dubčeka, a preto sa ho ostatní funkcionári strany obávali. Zrejme práve preto sa nestal v januári 1968 prvým tajomníkom strany. Deklaroval, že všetky svoje sily, schopnosti a skúsenosti dáva k dispozícii strane v úsilí o vybudovanie socialistickej spoločnosti.

Mnohí to dnes interpretujú nie ako oddanosť svojim ideálom, ale ako túžbu po moci, keďže napríklad Novomeský sa na rozdiel od Husáka odmietal zúčastniť na zjazde riadenom funkcionármi, ktorí ho v minulosti zhanobili. Husák stál po boku Dubčeka a ako podpredseda vlády ČSSR podporoval reformné úsilie v strane.

V roku 1968 bola jeho popularita na vrchole a pri stretnutiach s vysokoškólákmi zaplňal sály. V tomto období vystaval aj svoj dodnes nedocenený politický a štátnický pomník vo forme presadenia federatívneho usporiadania Československa. Takto dovŕšil svoju víziu z roku 1945 a zároveň položil základ pre budúce pokojné rozdelenie ČSFR v roku 1993.

Zabránil politickým procesom

Obsadenie Československa vojskami Varšavskej zmluvy bolo prelomom v histórii krajiny aj v kariére Husáka. Na moskovských rokovaníach v auguste 1968, pochopiac ovládnutie situácie sovietskou stranou, Husák pragmaticky zmenil preroformný kurz a stal sa Brežnevovým spojencom a exponentom normalizácie v Československu.

V roku 1969 sa dostal na čelo KSČ a v roku 1971 už bol prvým tajomníkom, neskôr až do roku 1987 generálnym tajomníkom strany. Po odchode Ludvíka Svobodu z funkcie prezidenta Československa sa stal Husák jeho nástupcom na 14 rokov.

Na prvomájovej tribúne na pražskej Letnej. (Foto: archív)

Niektorí historici tvrdia, že bolo šťastím, že počas normalizácie prevzal stranícke aj štátne kormidlo zmierlivý a rozvážny Husák. Práve on má najväčšiu zásluhu na tom, že konzervatívne krídlo KSČ nepresadilo po roku 1968 tvrdé politické procesy proti nepohodlným straníkom i nestraníkom, ktoré sa v 50. rokoch končili popravami a zatváraním.

Niekoľkokrát vraj žiadal Brežneva o stiahnutie sovietskych vojsk z územia ČSSR, no neúspešne. Počas Husákovej éry prišlo k nebývalému rozvoju ekonomiky, stavebníctva, poľnohospodárstva, sociálnej aj kultúrnej sféry, narodilo sa historicky najviac detí. V druhej polovici 70. rokov Československo dosiahlo vo väčšine ukazovateľov najvyššiu životnú úroveň spomedzi štátov socialistického bloku.

PO UDALOSTIACH Z NOVEMBRA 1989 BOL HUSÁK JEDNÝM Z POLITIKOV, KTORÍ ODMIETLI SITUÁCIU RIEŠIŤ NÁSILÍM.

Desiateho decembra vymenoval Čalfov „vládu národného porozumenia“ a vzápätí abdikoval z funkcie posledného komunistického prezidenta. Z pohľadu po novembri 1989 sa akcentuje najmä normalizačné pôsobenie Husáka a vysvetľuje sa ako ľudské zlyhanie pre jeho osobné mocenské ambície. Podľa syna Vladimíra Husáka jeho otec chápal svoje pôsobenie od konca 60. rokov ako zodpovedné poslanie a interpretácie hovoriace o túžbe po moci odmieta ako otcovi vzdialené.

Foto: Pavel Kapusta

Gustáv Husák zomrel pred dvadsiatimi šiestimi rokmi takmer zabudnutý. Krátko predtým sa z Pražského hradu presťahoval do svojej bratislavskej vily a ďalší politický vývoj vnímal už len ako pasívny pozorovateľ. Ignorácia bývalej hlavy štátu dospela až tak ďaleko, že mu zabudli vymerať starobný dôchodok – úrady sa vraj spamätali až po niekoľkých mesiacoch.

Srdce životom skúšaného expolitika s podlomeným zdravím, ktorého poznačilo dlhoročné väzenie i predčasná smrť oboch manželiek, dotieklo 18. novembra 1991. Nie je bez zaujímavosti, že do nemocničnej izby na bratislavských Kramároch mu tesne pred smrťou prišiel dať posledné pomazanie arcibiskup Ján Sokol.

Husákov syn Vladimír sa svojho času médiám pošťazoval, že historici po roku 1989 nevyužili príležitosť, aby sa od jeho otca na sklonku života dozvedeli veľa zaujímavých faktov, ktoré predtým v štátnych funkciách a za odlišnej politickej situácie nemohol prezentovať. Možno aj preto podrobnejšie analýzy dramatického života zrejme najvýraznejšej postavy slovenských dejín 20. storočia stále chýbajú.

AUTOR: Viliam Bujnovský

[ZDROJ](#)